

ОБРАЗ І ТВОРЧІСТЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ СУЧАСНИХ КИТАЙСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ

Чуйко

Тетяна Павлівна

заступник генерального директора
з наукової роботи Національного
музею Тараса Шевченка, м.Київ

Чуйко

Татьяна Павловна

заместитель генерального
директора по научной работе
Национального музея Тараса
Шевченко, г. Киев

Chuiiko

Tetiana

First Deputy Director
of Taras Shevchenko National
Museum, Kyiv

***Анотація.** На прикладі виставкового проекту “Нев’януца слава. Шана Тарасові Шевченку” (Національний музей Тараса Шевченка, 2016 р.) розглянуто інтерпретації образу і творчості Т.Шевченка у творах відомих сучасних китайських художників. Їх розгляд здійснено за кількома групами, зокрема: інтерпретації образу Т. Шевченка, виконані в традиціях європейського живопису; твори, виконані в стилі традиційного китайського живопису; твори традиційної китайської каліграфії.*

***Ключові слова:** інтерпретація, європейський живопис, традиційний китайський живопис, традиційна китайська каліграфія.*

Шевченкіана як складова світового культурного поля утворена й розвивається не лише завдяки творчості митців материкової України, а й із урахуванням інтерпретацій образу поета-художника митцями, які презентують культурні інтенції інших народів світу, або ж українцями діаспори. Найбільш відомою є монументальна складова зарубіжної Шевченкіани — пам’ятники Т. Шевченкові. У 2008 р. у Китаї (м. Пекін) відкрито пам’ятник великому українцю роботи скульптора Юань Сікуня. Створюючи образ українського генія, китайський скульптор надав митцю деяких фізіономічних рис свого народу. Активізації китайської Шевченкіани сприяло відвідання в 2015 р. групою митців КНР України, а саме — відвідання шевченківських місць Києва та Черкащини, а також — спілкування з українськими художниками і музейниками: відвідання творчих майстерень, огляд музейних експозицій, візит до Національної академії мистецтв України.

Результатом творчого занурення в світ Т. Шевченка та героїв його творів, культурні пласти шевченкіани, як-от інтерпретації образу поета-художника та його поетичного, прозового, малярського доробку українськими митцями, став міжнародний виставковий проект “Нев’януца слава. Шана Тарасові Шевченку”. Організаторами виступили Китайська академія живопису та каліграфії спільно з Національним музеєм Тараса Шевченка за сприяння Посольства України в КНР, Посольства КНР в Україні, Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури (НАОМА). Проект було представлено в Національному музеї Тараса Шевченка в травні 2016 р. Участь у ньому взяли знані українські художники, Президент Національної академії мистецтв України, ректор НАОМА, народний

художник України А.Чебикін, і делегація відомих художників і каліграфів Китайської академії живопису та каліграфії. Серед них — декан факультету живопису Центральної академії образотворчого мистецтва КНР Дай Шихе, заступник директора Інституту живопису Нанкінського університету Не Вейгу, відомий галерист та художник Ван Цзясюнь та ін.

Проект уперше знайомив із інтерпретаціями поезій Т. Шевченка, виконаними представниками східної культурної традиції. Експонувалися близько 60 робіт, присвячених життю і творчості Тараса Шевченка. Прикметною рисою проекту стало те, що глибину й особливі нюанси творчості геніального українського поета китайські митці прагнули осягнути, передаючи світове значення його слова, через канони традиційного живопису, а також каліграфії. Взаємна культурна інтеграція, духовне взаємопроникнення двох різних культур відбулися через інтерпретації образу й творчого доробку Т. Шевченка як символу волелюбності для цілого світу.

Отже, феномен Шевченкової поезії, перейнятої прагненням свободи для окремої людини й цілого народу, свободи — як чинника, що уможливує повноцінне життя та особистісну реалізацію, інспірував створення високохудожніх зразків традиційного китайського живопису, в техніці якого виконані роботи на сюжети Шевченкових творів, та традиційної китайської каліграфії, засобами якої відображено тексти віршів із “Кобзаря” китайською мовою. Представлені у форматі проекту твори можна поділити на кілька груп, зокрема: інтерпретації образу Т. Шевченка, виконані в традиціях європейського живопису; твори, виконані в стилі традиційного китайського живопису; твори традиційної китайської каліграфії.

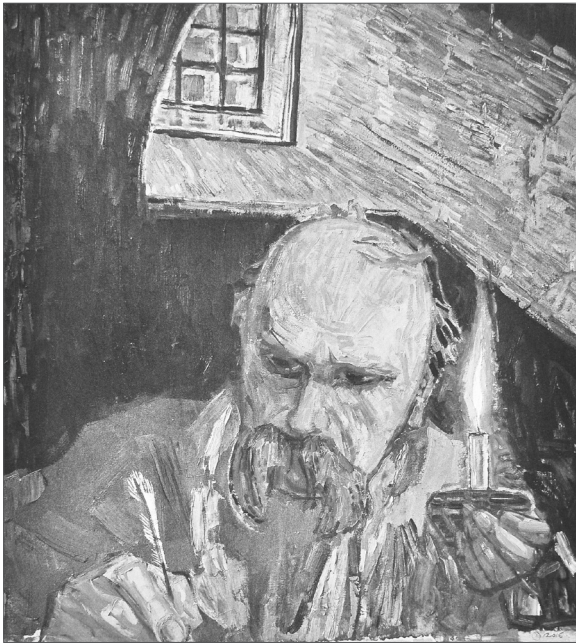
До першої групи віднесемо роботи художника Вань Хун Вей “Один Шевченко” та “Другий Шевченко”. Автор вочевидь добре знайомий із поширеним ще з кінця XIX ст. типом зображення поета в кожусі й шапці, тобто традиційним зображенням: реалістичним, із дотриманням фізіономічної подібності, а саме — так званім деньєрівським типом (за фото Т. Шевченка роботи Г. Деньєра — у кожусі й шапці). Вочевидь, з поваги, зважаючи на поширеність цього типу зображення в Україні вже третє століття (аналіз причин цієї популярності залишаємо за межами цього матеріалу), художник

Вань Хун Вей. Другий Шевченко

вдався саме до нього. Вань Хун Вей зробив акцент на філософічності звучання образу поета: “Один Шевченко” — зображення митця на повний зріст, з поглядом мудреця, в очах якого — розуміння мінливості світу, — на тлі умовно трактованого зимового пейзажу, де холодний блакитний колір, превалюючи, посилює відчуття самотності останніх років життя поета. “Другий Шевченко” — це погрудження на тлі нічного краєвиду з розбурханою річкою, самотнім голим деревом та червоними спалахами заграви. Краєвид асоціативно пов’язаний із ранніми Шевченковими рядками “Реве та стогне Дніпр широкий...”, проте покликаний передати стан нескореності вже немолодого поета, змальованого глибоко замисленим і внутрішньо зосередженим. У переданні цього самозаглиблення, зовнішнього спокою за драматизму та динаміки переживань Т. Шевченка полягає прояв східної культури, що вирізняє твори серед значної кількості зображень поета традиційного типу.

Робота Дай Ши Хе “Поет Тарас Шевченко” також належить до першої групи і є інтерпретацією Шевченкового малюнка “Автопортрета зі свічкою” (1845), що дійшов до нас у варіанті офорта 1860 р. Автор, Дай Ши Хе, змальовує поета старшим, ніж він зображений у згаданому автопортреті, і переносить до каземату, крізь заграване вікно якого ллється потужний струмінь насиченого блакитного світла, що в контексті твору є, зокрема, симво-

Дай Ши Хе. Поет Тарас Шевченко

лом вищої благодаті, яка посилює вітальну енергію Шевченкового генія. Чоло, фрагмент обличчя і права рука митця, в якій він тримає перо, заліті теплим жовто-помаранчевим кольором, що наближений до стриманого золотого, — відсвітом вогню свічки. Асоціація очевидна: “Світлячи іншим, згораєш сам...”, але лишається вічне слово, яке не знає бар’єрів і кордонів. Це і є смисловою й емоційною домінантою твору Дай Ши Хе. Символіка кольорів у цьому творі заслуговує на окрему увагу. Вочевидь, автор інтерпретував поєднання синього і жовтого кольорів з української символіки кольору, адже, рецепіюючи постать Т. Шевченка як український національний символ, символ вільнолюбства в Україні, а відтак — і в світі, Дай Ши Хе застосовує синій (у картині — яскравий блакитний) і жовтий (у творі — жовто-помаранчево-золотавий) кольори української державної, національної символіки. Китайський художник інтерпретував українську символіку кольору тонко, глибоко і мудро. Адже саме завдяки своєрідним перетіканням відтінків, вкрапленням кольорових нюансів вся картина набуває високого символічного звучання. Так, в українській символіці кольорів помаранчевий (оранжевий) — символ слави, величі та гідності; жовтий — з одного боку — колір Сонця і золота, а з іншого — колір опалого листа та достиглих хлібів, що означає завершення; золотий — символ святос-

ті, свідчення Божественної Сили, світлого подвигу Сина Божого. Голубий, наближений до синього, — символ благородства, а синій символізує безкінечність і є наближеним до вічної Божественної Істини. Загалом, у символіці багатьох народів синій колір є символом неба і вічності. Отже, ідеться про славу, велич і гідність Тараса Шевченка, світло його духовного подвигу, яке освітлює людство і по закінченні земного життя поета, адже через духовний подвиг він сягнув вічності.

Цінь Лун, створюючи образ Т.Шевченка в роботі “Поет”, вочевидь надихнувся відомим полотном українського художника М.Божія “Думи мої, думи...”, (1959–60, НХМУ)”, проте виконано твір у іншому стилі. Це є свідченням індивідуального осмислення матричного матеріалу (створеного, своєю чергою, на ґрунті фото Т. Шевченка роботи І. Досса), який головним чином прислужився закладеною в ньому емоційною домінантою. Український художник у картині “виходить за межі портретного жанру, прагне передати масштабність постаті Шевченка. Романтичний порив визначає настрій у картині, Божій передає неспокій митця, біль за долю України. Поета зображено на тлі грозових хмар, освітлених призахідним сонцем, степові трави стеляться під вітром” [2, 470]. Китайський митець у творі “Поет” зберігає романтичне поривання Т. Шевченка, посилене змальованим краєвидом із грозою. Але, модифікуючи композицію — постать поета змальовано майже по коліна, в повороті в інший бік, добре видно обличчя (голова піднята), — а також, відмовившись від детальної розробки рис обличчя та одягу (чорна площа плаща, що в’ється за вітром, білі смуги-мазки на позначення сорочки), Цінь Лун створює узагальнений образ поета-генія, якому болить світова неправда-неволя, який — у пориві до перетворень, сублимує гнів у слово, як прагнення правди-волі. Рецепіюючи Тараса Шевченка як генія світового масштабу, як уособлення волелюбних устремлінь, Цінь Лун надає героєві Шевченкових рис. Інтерпретуючи образ поета, художник заклав у нього можливість інваріантного прочитання в сенсі співвідношення: загальне — конкретне. Створюючи образ поета — особистості світового масштабу, він, перед усім, мав за приклад життєвий і творчий чин Т. Шевченка; водночас через осмислення творчого і життєвого шляху українського генія художник піднявся до створення узагальненого, а відтак — символічного,

образу митця, який у спосіб поетичного творення інспірує своєрідне перекодування, оновлення енергій всесвіту, і належить до загальнолюдського культурного поля.

Глом для постаті поета угорі і праворуч є біла площина (вона ніби перетікає, повторюючи обриси постаті): контраст чорного і білого надає вишуканої виразності образу; поєднання цих двох кольорів застосоване на означення душевних поривів-переживань поета. Умовно трактований, утворений абстрактними площинами та крапковими спалахами кольорів, красвид із блискавкою слугує увиразненню задуму та емоційного ладу твору: розбурхана небесна стихія, спрямована на землю, яка відсвіжується й відновлює яскравість своїх барв; очищувальна сила грози.

Окреме місце посідає диптих “1814–1838 роки Тараса Шевченка” та “1838–1861 роки Тараса Шевченка”. Його автор, Лі Ген, удався до синтезу абстрактного живопису в європейському мистецтві та традиційного китайського живопису. Результатом став оригінальний диптих, що є певним текстом філософічного наповнення, розрахованим на асоціативне прочитання: перша робота — серед густого заливання чорних площин пробиваються світліші частини аркуша, друга — світлі, подекуди яскраво білі, фрагменти зблисками прорізають чорноту тла. Власне, в цьому випадку найбільш обґрунтованим є розгляд диптиха як тексту, що є фрагментом ширшого тексту культури, проте з урахуванням специфіки культури західної та східної. Він є однаково зрозумілим для реципієнта — представника західної культури і реципієнта — представника східної культури, проте кожен із них краще зрозуміє, сприйме, прочитає із його плетива нюансів і смислів свої. Отже, в диптиху закладене образне сприйняття Шевченкової долі. Одним із можливих прочитань є: життя від народження до отримання волі й написання перших поезій; час від отримання відпускної, початку творчості і до останніх років — життя-творення, як змагання за волю всього народу, що піднесло до вершин мудрості. Виходячи з символіки кольору Китаю, може бути інший варіант прочитання: народження і юність як благословенний початок, зокрема, й початок творення; творче життя, позначене стражданнями й випробуваннями.

Друга група містить твори, виконані в стилі традиційного китайського живопису, для якого ха-

Ван Цзя Сюнь. Слава Шевченка на все життя

рактерний синтез живопису, каліграфії, поезії за вдавання до особливої техніки виконання зображення. Сюди віднесемо роботи “Поезія Шевченка” Лю Чжао Піна та “Рідний дім Шевченка” Дун Хао. “Поезія Шевченка” є ілюстрацією до твору українського поета, про що написав автор роботи: “...я [...] за допомогою пензля і туші з глибокими почуттями зобразив пейзаж українського поля, опіваного у поезії” [1, 58]. Варіацією у згаданому стилі є своєрідний диптих “Образ Шевченка” та “Слава Шевченка на все життя” (автор — Ван Цзя Сюнь).

У першій роботі образ поета змальовано за орієнтації на пам’ятник Т. Шевченку у Вашингтоні (роботи Лео Мола), “де кожен глядач упізнає молодого Тараса Шевченка: його вуста, ніс, овал обличчя, погляд очей, високе чоло. З малярським автопортретом 1840 р. цей образ єднає форма чола й зачіска” [3, 66].

Водночас Ван Цзя Сюнь у інтерпретації образу українського поета зробив акцент на його енергійному пориванні до майбутніх перетворень. Глом для покоління зображення постаті поета та тексту (в нижній частині) слугує звивиста динамічна “стрічка” — лінія, яка увиразнює рішучість і енергію поетового пориву, і сама є своєрідним енергетичним згустком туші, покладеним рухом пензля. У іншій роботі Ван Цзя Сюнь орієнтувався на фото роботи Г. Ден’єра, де Т. Шевченко з приятелями, в останні роки життя (також у кожусі й шапці).

Фу Ер Ши. Глибока повага

Вбрання, позу, вираз обличчя (щоправда, дещо пом'якшений, з менш грізним поглядом) своєрідно процитовано художником, але змальовано в стилі традиційного китайського живопису. Праворуч — текст; ліворуч і внизу — зображення буйної рослинності, що гнеться за вітром.

Диптих вирізняється не лише очевидним прагненням автора досягти точності в переданні фізіономічної подібності Т. Шевченка в молодому віці й останніх років життя (з орієнтацією на вже, так би мовити, вивірені зображення — скульптуру і фото роботи інших авторів), а й відчутною смисловою й емоційною домінантою творів — переданням поетового почуття гідності і його прагнення до здобуття гідного майбутнього для його народу. “Твори Тараса Шевченка висловлюють глибоку любов до українського народу природженого борця істини і свободи. Думки Шевченка — поза часом і простором, за межами країни, повні незмінної чарівності і духу сучасності, його поезія здійснила значний вплив на українську літературу, її можна вважати позитивним внеском до світової культури. У нас є підстави прославляти такого героя за допомогою пензликів для малювання”, — написав Ван Цзя Сюнь [1, 73].

Фу Ер Ши назвав свою роботу “Глибока повага”. Це краєвид з горою, вершина якої — на тлі хмар, біля підніжжя — крихітні людські постаті.

Зображення традиційно супроводжено текстом. Про свій твір художник сказав так: “У кожній нації є свої вісники. Тарас Шевченко є найбільшим представником українського народу. Кожен створений вірш — це кров і сльози поета, це кров і сльози українського народу. Український народ пишається тим, що мав такого великого сина. Щоб висловити свою повагу до великого Тараса Шевченка, я намалював високу гору, якою захоплюється натовп. Також, щоб висловити свою щирю повагу як китайського художника до великого українського народу” [1, 32].

Історія мистецтва каліграфії, пов’язаного з іменем Тараса Шевченка, розпочалася в Національному (тоді ще — Державному) музеї Тараса Шевченка 1986 р., коли до нього завітав викладач китайської класичної літератури, професор Пекінського педагогічного університету Тань Де Лінь, який “привіз із собою каліграфічний сувій, на якому було зображено бамбукову гілку — символ Китаю та написано ієрогліфами: “Сувої віршів Тараса Шевченка вічно живуть поміж людей — між небом і землею”, — зазначив генеральний директор музею Дмитро Стус [1, 25].

У експонованих творах традиційної китайської каліграфії художники передали своє розуміння духу поезії та значення постаті Т. Шевченка для народів світу. Зокрема, вислів Данте: “Свобода людства, як світло в очах” (Ян Мінь І).

Отже, в інтерпретації образу Т. Шевченка як у традиціях західного, європейського малярства, так і в творах, виконаних у стилі традиційного китайського живопису, сучасні художники Китаю найчастіше звертаються до традиційного зображення поета — реалістичного, із дотриманням фізіономічної подібності, а саме — так званого деньєривського типу (за фото Т. Шевченка роботи Г. Деньєра — у кожусі й шапці). Окреме місце посідають роботи, в яких образ поета інтерпретовано на рівні символу поетичного генія світового культурного поля. До найцікавіших робіт проекту варто віднести твори традиційного китайського живопису, зокрема, ілюстрації до поезій Т. Шевченка та роботи Фу Ер Ши “Глибока повага”, і твори каліграфії, в яких органічно поєднано рецепцію волелюбної поезії українського генія та традиції східної культурної моделі.

Література / References:

1. Нев'яну́ча слава. Шана Тарасові Шевченку. Каталог виставки. — [Пекін], 2016.	1. Nev`ianucha slava. Shana Tarasovi Shevchenku. Katalog vistavki. — [Pekin], 2016.
2. Нікітін Д. Божій Михайло Михайлович // Шевченківська енциклопедія: У 6-ти т. — К., 2012. — Т.1.	2. Nikitin D. Bozhii Mikhailo Mikhailovich // Shevchenkivs'ka entsiklopediia: U 6-ti t. — K., 2012. — T.1.
3. Степовик Д. Лео Мол. — К., 1995.	3. Stepovik D. Leo Mol. — K., 1995.

Чуйко Татяна Павловна**Образ и творчество Тараса Шевченко в интерпретации современных китайских художников**

Аннотация. На примере выставочного проекта “Неувядающая слава. Уважение Тарасу Шевченко” (Национальный музей Тараса Шевченко, 2016 год) рассмотрены интерпретации образа и творчества Т. Шевченко в работах известных современных китайских художников. Их рассмотрение произведено по группам, в том числе: интерпретации образа Т. Шевченко, исполненные в традициях европейской живописи; работы, исполненные в стиле традиционной китайской живописи; произведения традиционной китайской каллиграфии.

Ключевые слова: интерпретация, европейская живопись, традиционная китайская живопись, традиционная китайская каллиграфия.

Chuiiko Tetiana**The Taras Shevchenko's Image and Poems in the Interpretations by Chinese Contemporary Artists**

Summary. The article refers to the international exhibition project “Unfading glory. Obeisance to Taras Shevchenko” presented at Taras Shevchenko National Museum in 2016. It was the first presentation of the interpretations of Shevchenko's poems, performed by the Eastern cultural traditions, famous Chinese artists and calligraphers after their visit to Ukraine, and it included about sixty works. First of all the artists wanted to comprehend special features of the talent of Ukrainian genius poet, mostly because of the heritage the Chinese painting and calligraphy. Mutual integration of cultural, spiritual interpenetration of two cultures occurred due to Taras Shevchenko's image interpretation and his creative works as a symbol of freedom for the whole world. There are several groups of works presented in the project, such as interpretations of Shevchenko's image made in the tradition of Western, European painting, portraits of the poet and artist created in the style of traditional Chinese painting and traditional Chinese calligraphy. The article refers to the features of interpretation of appearance and works of poet in these groups. The first group comprises the works of the artist Wang Hong Wei “One Shevchenko” and “Another Shevchenko”, where the author resorted to traditional type of the poet: realistic, with the physiognomic similarity of Denier's type (by Taras Shevchenko's photo in the sheepskin coat and in the bonnet made by G. Denier) — widespread image type in the late nineteenth century. To this group belongs to the work of Shi Dai He “The Poet Taras Shevchenko”, which focuses on the combination of colours of Ukrainian national symbolism colours, where Shevchenko's image was created as a Ukrainian national symbol, a symbol of freedom in Ukraine, and therefore all over the world. The author also emphasizes attention on the poet's spiritual heroic act. Qin Lun created a generalized image of the genius poet, which hurts true untruth and slavery of the whole world, which in a burst to the transformation converts anger in words like his ambition of world peace and truth. A special place of the exhibition takes the diptych “Taras Shevchenko in the 1814–1838 years” and “Taras Shevchenko in the 1838–1861 years”. Its author, Lee Gen synthesized abstract painting in European art and traditional Chinese painting. In this way, the most reasonable is to consider a diptych as the text, which is a fragment of a wider culture text, but with the special features of the Eastern and Western culture. The second group includes works created in the style of traditional Chinese painting, which synthesis typical Chinese painting, calligraphy, poetry with the special technique of image. There are such works as “Taras Shevchenko's poetry” by Liu Zhao and “Taras Shevchenko's native house” by Dong Hao. The original diptych “Taras Shevchenko's image” and “Shevchenko's glory of whole life” by Wang Jia Syn is a variation of the second group too. Fu Er Shi called his work “Deep homage”. It is a landscape with a mountain, with the top over clouds and at the foot of the mountain there are some tiny human figures. The picture is traditionally escorted by the text. It's noted, that Chinese contemporary artists often turn to the traditional realistic image of the poet with a physiognomic similarity. There are some special works, which interpreted the image of the poet as a symbol of the poetic genius in world cultural area. The most interesting works of the project include traditional Chinese painting, especially illustrations for Taras Shevchenko's poems, Chinese calligraphy and work of a Chinese artist Fu Er Shi “Reverence” which combines a perception of freedom-loving poetry of Ukrainian genius and traditions of Eastern cultural model.

Key words: interpretation, European painting, traditional Chinese painting, traditional Chinese calligraphy.

Стаття надійшла до редакції 7.06.2016.